

TRACTATUS CI.

De eo quod Dominus dicit : *Modicum ei jam non videbitis me* : usque ad id, *Et in illo die me non rogabitis quidquam.*

I. HÆC Domini verba ubi ait : « Modicum et jam non » videbitis me, et iterum modicum et videbitis me, quia » vado ad Patrem¹, » ita obscura erant Discipulis, antequam id quod dicit impletum esset, ut quærentes inter se quid esset quod diceret, omnino se faterentur nescire. Sequitur enim Evangelium, « Dixerunt ergo ex Discipulis » ejus ad invicem, quid est hoc quod dicit nobis, Modicum et non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me, et quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, Quid est hoc quod dicit, Modicum? Nescimus quid loquitur². » Hoc enim est quod eos movebat, quia dixit : « Modicum et non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me. » Nam in præcedentibus quia non dixerat : « Modicum, » sed dixerat : « Ad Patrem vado, et jam non videbitis me³ : » tanquam aperte illis visus est locutus, nec inter se de hoc aliquid quæsierunt. Nunc ergo quod illis tunc obscurum fuit, et mox manifestatum est, jam nobis utique manifestum est : post paululum enim passus est, et non viderunt eum; rursus post paululum resurrexit, et viderunt eum. Illud autem quod ait : « Jam non videbitis me, » quia isto verbo, id est, « jam, » hoc intelligi voluit quod eum ulterius non viderent, ibi

¹ Joan. xvi, 16. — ² Ibid. 17, 18. — ³ Ibid. 10.

exposuimus quomodo accipiendum sit, ubi dixit : « De » justitia arguet mundum Spiritus sanctus, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me¹, » quia scilicet mortalem Christum ulterius non viderent.

II. « Cognovit autem Jesus², » sicut sequens Evangelista dicit : « quia volebant eum interrogare, et dixit » eis, De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum et non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me. » Amen, amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos. » mundus autem gaudebit : vos autem contristabimini, » sed tristitia vestra in gaudium erit³. » Et hoc sic accipi potest, quia contristati sunt Discipuli de morte Domini, et confestim de resurrectione lætati : mundus autem, quo nomine significati sunt inimici, a quibus Christus occisus est, tunc utique lætati sunt occiso Christo, quando sunt Discipuli contristati. Mundi quippe nomine, malitia potest mundi hujus intelligi, id est, hominum mundi hujus amicorum. Unde Jacobus apostolus in Epistola sua dicit : « Quicumque voluerit amicus esse hujus sæculi, » inimicus Dei constituitur⁴ : » quibus inimicitias Dei factum est, ut nec ejus Unigenito parceretur.

III. Deinde subjungit, et dicit : » Mulier cum parit, » tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter » gaudium, quia natus est homo in mundum : et vos » igitur nunc quidem tristitiam habetis; iterum autem » videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis⁵. » Nec ista similitudo ad intelligendum videtur esse difficilis : quoniam comparatio ejus in promptu est, eodem ipso exponente cur dicta sit. Parturitio quippe tristitiæ, partus autem gaudio compara-

¹ Vide supra in Tract. xcvi. — ² Joan. xvi, 19. — ³ Ibid. 20. — ⁴ Jacob. iv, 4. — ⁵ Joan. xvi, 21, 22.

tur, quod tunc majus esse consuevit, quando non puella, sed puer nascitur. Quod vero ait : « Gaudium vestrum » nemo tollet a vobis, » quia gaudium eorum est ipse Jesus, significatum est quod ait Apostolus : « Christus sur- » gens a mortuis jam non moritur, et mors ei ultra non » dominabitur¹. »

IV. Huc usque in isto Evangelii capitulo, unde hodie disputamus, velut facili intellectu omnia cucurrerunt : acrior necessaria est in his quæ sequuntur intentio. Quid est enim quod ait : « Et in illo die me non rogabitis quid- » quam²? » Hoc verbum quod est rogare, non solum pe- tere, verum etiam interrogare significat; et græcum Evan- gelium, unde hoc translatum est, tale habet verbum quod utrumque possit intelligi, ut hæc ambiguitas nec inde solvatur³ : quanquam etsi solveretur, non ideo nulla quæstio remaneret. Dominum etenim Christum postquam resurrexit, et interrogatum legimus et rogatum. Nam in- terrogatus est a Discipulis ascensurus in cœlum, quando præsentaretur, et quando regnum esset Israël⁴ : cum vero jam esset in cœlo, rogatus est a sancto Stephano, ut spi- ritum ejus acciperet⁵. Et quis audeat vel cogitare vel di- cere, in cœlo sedentem Christum rogandum non esse, et in terra manentem rogatum fuisse? rogandum non esse immortalem, rogari debuisse mortalem? Imo, Charis- simi, rogemus eum, ut nodum quæstionis hujus ipse dissolvat, lucendo in cordibus nostris ad videnda quæ dicit.

V. Puto enim quod ait : « Iterum autem videbo vos, » et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo » tollet a vobis⁶, » non ad illud tempus esse referendum quo resurrexit, eisque suam carnem cernendam tangen-

¹ Rom. vi, 9. — ² Joan. xvi, 23. — ³ Græc. ἐρωτήσατε — ⁴ Act. i, 6. — ⁵ Id. vii, 59. — ⁶ Joan. xvi, 22.

damque monstravit¹ : sed potius ad illud unde jam dixerat : « Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, » et manifestabo me ipsum illi². » Jam quippe resurrexe- rat, se illis in carne monstraverat, jam sedebat ad dexteram Patris, quando dicebat idem ipse apostolus Joannes, cu- jus est hoc Evangelium, in Epistola sua : « Dilectissimi, » nunc filii Dei sumus, et nondum manifestatum est quid » erimus : scimus quia cum manifestatum fuerit, similes » ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est³. » Ista visio non vitæ hujus est, sed futuræ; non temporalis, sed æterna. « Hæc est autem vita æterna, dicente ipsa vita, » ut cognoscant te, inquit, unum verum Deum, et quem » misisti Jesum Christum⁴. » De hac visione et cognitione dicit Apostolus : « Videmus nunc per speculum in ænig- » mate, tunc autem facie ad faciem : nunc scio ex parte, » tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum⁵. » Hunc totius laboris sui fructum Ecclesia nunc parturit deside- rando, tunc est paritura cernendo; nunc parturit ge- mendo, tunc paritura lætando; nunc parturit orando, tunc paritura laudando. Et ideo masculinum; quoniam ad istum fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis. Solus est enim liber; quia propter se appetitur, et non refertur ad aliud. Huic servit actio : ad hunc enim refertur quidquid bene agitur, quia propter hunc agitur; ipse autem non propter aliud, sed propter semetipsum tenetur et habetur. Ibi ergo finis qui sufficit nobis. Æter- nus igitur erit : neque enim nobis sufficit finis, nisi cujus nul- lus est finis. Hoc inspiratum erat Philippo quando dixit : « Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis⁶. » In qua os- tensione se promisit et Filius dicens, Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est? De hoc itaque quod sufficit

¹ Joan. xx, 27. — ² Id. xiv, 21. — ³ I Joan. iii, 2. — ⁴ Joan. xvii, 3. — ⁵ I Cor. xiii, 12, 13. — ⁶ Joan. xiv, 8.

nobis, rectissime audimus : « Gaudium vestrum nemo » tollet a vobis. »

VI. De hoc etiam quæ superius dicta sunt, melius existimo intelligi, « Modicum et jam non videbitis me, et » iterum modicum et videbitis me. » Modicum est enim hoc totum spatium quo præsens pervolat sæculum : unde dicit idem ipse Evangelista in Epistola sua : « Novissima hora est¹. » Ideo namque addidit, « quia vado » ad Patrem : » quod ad priorem sententiam referendum est, ubi ait : « Modicum et jam non videbitis me : » non ad posteriorem ubi ait : « et iterum modicum et videbitis me. » Eundo quippe ad Patrem, facturus erat ut eum non viderent. Ac per hoc non ideo dictum est, quia fuerat moriturus, et donec resurgeret, ab eorum aspectibus recessurus : sed quod esset iturus ad Patrem, quod fecit postea quam resurrexit, et cum eis per quadraginta dies conversatus ascendit in cælum². Illis ergo ait : « Modicum et jam non videbitis me, » qui eum corporaliter tunc videbant, quia iturus erat ad Patrem, et eum deinceps mortalem visuri non erant, qualem cum ista loqueretur videbant. Quod vero addidit, « et iterum modicum et videbitis me, » universæ promisit Ecclesiæ : sicut universæ promisit : « Ecce ego » vobiscum sum usque in consummationem sæculi³. » Non tardat Dominus promissum : modicum, et videbimus eum, ubi jam nihil rogemus, nihil interrogemus ; quia nihil desiderandum remanebit, nihil quærendum latebit. Hoc modicum longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur : cum finitum fuerit, tunc sentiemus quam modicum fuerit. Non ergo sit gaudium nostrum quale habet mundus, de quo dictum est, « Mundus autem gaudium debet : » nec tamen in hujus desiderii parturitione sine

¹ Joan. II, 18. — ² Act. I, 3 et 9. — ³ Matth. XXVIII, 20.

gaudio tristes simus, sed sicut ait Apostolus : « Spe gaudentes, in tribulatione patientes¹ : » quia et ipsa parturiens, cui comparati sumus, plus gaudet de mox futura prole, quam tristis est de præsentis dolore. Sed hujus sermonis iste sit finis : habent enim quæstionem molestissimam quæ sequuntur, nec brevitate coartanda sunt, ut possint commodius, si Dominus voluerit, explicari.

TRACTATUS CII.

De eo quod Dominus ait : *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* : usque ad id, *Iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem.*

I. DOMINI verba nunc ista tractanda sunt² : « Amen, » amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis³. » Jam dictum est in superioribus hujus Dominici sermonis partibus, propter eos qui nonnulla petunt a Patre in Christi nomine, nec accipiunt, non peti in nomine Salvatoris quidquid petitur contra rationem salutis⁴. Non enim sonum litterarum ac syllabarum, sed quod sonus ipse significat, et quod eo sono recte ac veraciter intelligitur, hoc accipiendus est dicere cum dicit : « in nomine meo. » Unde qui hoc sentit de Christo quod non est de unico Dei Filio sentiendum, non petit in ejus nomine, etiamsi non taceat litteris ac syllabis Christum : quoniam in ejus nomine petit, quem cogitat cum

¹ Rom. XII, 11. — ² Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 384-385. — ³ Joan. XVI, 23. — ⁴ Vide supra Tract. LXXIII.

petit. Qui vero quod est de illo sentiendum sentit, ipse in ejus nomine petit; et accepit quod petit, si non contra suam salutem sempiternam petit. Accipit autem quando debet accipere. Quædam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore differuntur. Ita sane intelligendum est quod ait: « dabit vobis, » ut ea beneficia significata sciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes sancti pro se ipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis: quia non utcumque dictum est, « dabit; » sed, « dabit vobis. »

II. « Usque modo, inquit, non petistis quidquam in nomine meo. Petite et accipietis, ut gaudium vestrum » sit plenum¹, » Hoc quod dicit gaudium plenum, profecto non carnale, sed spiritale gaudium est, et quando tantum erit, ut aliquid ei jam non sit addendum, procul dubio tunc erit plenum. Quidquid ergo petitur quod pertineat ad hoc gaudium consequendum, hoc est in nomine Christi petendum, si divinam intelligimus gratiam, si vere beatam poscimus vitam. Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur: non quia nulla omnino res est, sed quia in tantæ rei comparatione quidquid aliud concupiscitur, nihil est. Neque enim prorsus nulla res est homo, de quo ait Apostolus: « Qui se putat aliquid esse, cum » nihil sit². » In comparatione quippe spiritualis hominis, qui scit gratia Dei se esse quod est, quisquis vana præsumit, nihil est. Etiam sic ergo recte intelligi potest, « Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in » nomine meo, dabit vobis: » ut hoc quod ait: « si » quid, » non quodlibet intelligatur, sed aliquid quod non in beatæ vitæ comparatione sit nihil. Et quod sequitur, « Usque modo non petistis quidquam in nomine

¹ Joan. xvi, 24. — ² Galat. vi, 3.

» meo, » duobus modis intelligi potest: vel quia non in nomine meo petistis, quod nomen non sicut cognoscendum est cognovistis: vel non petistis quidquam, quoniam in comparatione rei quam petere debuistis, pro nihilo habendum est quod petistis. Ut igitur in ejus nomine non nihil, sed gaudium plenum petant, (quoniam si aliquid aliud petunt, idem aliquid nihil est;) exhortatur dicens: « Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum: » id est, Hoc in nomine meo petite, ut gaudium vestrum sit plenum, et accipietis. Isto enim bono in petendo perseverantes sanctos suos nequaquam misericordia divina fraudabit.

III. « Hæc, inquit, in proverbii locutus sum vobis: » venit hora, cum jam non in proverbii loquar vobis, » sed palam de Patre meo annuntiabo vobis. » Possem dicere hanc de qua loquitur horam, futurum oportere sæculum intelligi, ubi videbimus palam, quod beatus Paulus dicit, facie ad faciem¹: » ut quod ait: « Hæc in » proverbii locutus sum vobis, » hoc sit quod ab eodem Apostolo dictum est: « Videmus nunc per speculum in » ænigmate²: annuntiabo » autem « vobis, » quia per Filium Pater videbitur, juxta illud quod alibi ait, « Neque » Patrem quis cognoscit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. » Sed istum sensum videtur impedire quod sequitur, « Illo die in nomine meo petetis, » In futuro enim sæculo cum pervenerimus ad regnum, ubi similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est³, quid petituri sumus, quando satiabitur in bonis desiderium nostrum⁴? Unde et in alio Psalmo dicitur: « Satiabor cum manifestabitur gloria tua⁵. » Petitio namque alicujus est indigentiae, quæ ibi nulla erit, ubi hæc satietas erit.

IV. Relinquitur itaque, quantum sapere valeo, ut in-

¹ 1 Cor. xiii, 12. — ² Ibid. — ³ 1 Joan. iii, 2. — ⁴ Psal. cx, 5. — ⁵ Id. xvi, 15.

telligatur Jesus Discipulos suos de carnalibus vel animalibus se spiritales promississe facturum, quamvis nondum tales quales erimus, quando spiritale etiam corpus habebimus: sed qualis erat qui dicebat: « Sapientiam loquimur inter perfectos¹: » et, « Non potui vobis loqui quasi » spiritualibus, sed quasi carnalibus²: » et, « Non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, quæ et loquimur, non » in sapientiæ humanæ doctis verbis, sed doctis spiritus, » spiritualibus spiritualia comparantes: animalis autem homo non » percipit quæ sunt spiritus Dei³. » Non itaque percipiens quæ sunt spiritus Dei homo animalis, sic audit quæcumque audit de Dei natura, ut aliud quam corpus cogitare non possit, quamlibet amplissimum vel immensum, quamlibet lucidum ac speciosum, corpus tamen: ideo proverbialiter illi sunt quæcumquæ dicta sapientiæ de incorporea immutabilique substantia; non quod ea tanquam proverbialiter deputat, sed quia sic cogitat, quomodo qui proverbialiter solent audire neque intelligere. Cum vero spiritualis coeperit omnia dijudicare⁴, ipse autem a nemine dijudicari, etiam si in hac vita adhuc velut per speculum ex parte, percipit tamen non ullo corporis sensu, non ulla imaginaria cogitatione quæ capit aut fingit qualiumcumque similitudines corporum, sed mentis certissima intelligentia, Deum non corpus esse sed spiritum: ita palam de Patre annuntiante Filio, ut ejusdem substantiæ conspiciatur et ipse qui annuntiat. Tunc in ejus nomine petunt qui petunt; quia in sono ejus nominis non aliud quam res ipsa est, quæ hoc nomine vocatur, intelligunt, nec animi vanitate vel infirmitate confundunt tanquam in alio loco Patrem, in alio Filium ante Patrem stantem, et pro nobis rogantem, spatia sua quæque amborum occupantibus

¹ 1 Cor. II, 6. — ² Ibid. 12, etc. — ³ Ibid. — ⁴ Id. xxi, 12.

molibus, et Verbum ad eum cujus est Verbum facere verba pro nobis, intervallo interposito inter os loquentis et auriculas audientis; et alia talia quæ sibi animales, iidemque carnales in cordibus fabricantur. Quidquid enim tale spiritualibus de Deo cogitantibus ex corporum consuetudine occurrit, negando atque respuendo, tanquam importunas muscas, ab interioribus oculis abigunt; et sinceritati ejus lucis acquiescunt, qua teste ac iudice has ipsas imagines corporum suis internis aspectibus irruentes, falsas omnino esse convincunt. Hi possunt utcumque cogitare Dominum nostrum Jesum Christum in quantum homo est, pro nobis interpellare Patrem, in quantum autem Deus est, nos exaudire cum Patre. Quod eum significasse arbitror ubi ait: « Et non dico vobis, quia ego » rogabo Patrem de vobis. » Ad hoc quippe intuendum quomodo non rogat Patrem Filius, sed simul exaudiunt rogantes Pater et Filius, non nisi spiritualis oculus mentis ascendit.

IV. « Ipse enim Pater, inquit, amat vos, quia vos me » amastis¹. » Ideo amat ille, quia nos amamus, an potius, quia ille amat, ideo nos amamus? Ex Epistola sua Evangelista idem ipse respondeat: « Nos diligimus, inquit, quia prior ipse dilexit nos². » Hinc ergo factum est ut diligeremus, quia dilecti sumus. Prorsus donum Dei est diligere Deum. Ipse ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut esset in nobis unde placeremus. Non enim amaremus Filium, nisi amaremus et Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium; cum a Patre et Filio acceperimus ut et Patrem amemus et Filium: diffundit enim charitatem in cordibus nostris amborum Spiritus³, per quem Spiritum et Patrem amamus et Filium, et quem Spiritum cum Patre

¹ Joan. xvi, 27. — ² 1 Joan. iv, 10. — ³ Rom. v, 5.

amamus et Filio. Amorem itaque nostrum pium quo colimus Deum, fecit Deus, et vidit quia bonum est: ideo quippe amavit ipse quod fecit. Sed in nobis non faceret quod amaret, nisi antequam id faceret, nos amaret.

VI. « Et credidistis, inquit, quia a Deo exivi. Exivi a Patre et veni in mundum: iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem¹. » Plane credidimus. Neque enim propterea debet incredibile videri, quia sic ad mundum veniens exiit a Patre, ut non desereret Patrem; et sic vadit ad Patrem relicto mundo, ut non deserat mundum. Exiit enim a Patre, quia de Patre est: in mundum venit, quia mundo suum corpus ostendit quod de virgine assumpsit. Reliquit mundum corporali discussione, perrexit ad Patrem hominis ascensione, nec mundum deseruit præsentiæ gubernatione.

TRACTATUS CIII.

De eo quod sequitur: *Dicunt ei Discipuli ejus, Ecce nunc palam loqueris: usque ad id, Sed confidite, ego vici mundum.*

I. QUALES ERANT Discipuli Christi, quando cum eis ante passionem loquebatur magna cum parvis, sed sicut oportebat ut magna dicerentur et parvis, quia nondum accepto Spiritu sancto, quemadmodum eum post ejus resurrectionem vel ipso insufflante, vel desuper acceperunt, humana magis quam divina sapiebant, multis indicis per totum Evangelium declaratur: unde et hoc est quod in

¹ Joan. xvi, 28.

ista lectione dixerunt. Ait enim Evangelista: « Dicunt ei » Discipuli ejus, Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis: nunc scimus quia nosti omnia, et non opus est tibi ut quis te interroget; in hoc credimus » quia a Deo existi¹. » Ipse Dominus paulo ante dixerat: « Hæc in proverbii locutus sum vobis: venit hora cum » jam non in proverbii loquar vobis². » Quomodo ergo isti dicunt: « Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis? » Numquid hora jam venerat, qua non jam in proverbii se promiserat locuturum? Prorsus quod nondum illa hora venisset, continuatio verborum ejus ostendit, quæ ita sese habet: « Hæc, inquit in proverbii locutus sum vobis: venit hora cum jam non in proverbii loquar vobis, sed palam de Patre meo annuntiabo » vobis. Illo die in nomine meo petetis: et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis; ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia ego » a Deo exivi. Exivi a Patre, et veni in mundum: iterum » relinquo mundum, et vado ad Patrem. » Cum per hæc omnia verba adhuc illam promittat horam, qua non jam in proverbii loquetur, sed palam de Patre annuntiabit eis: in qua hora dicit eos in suo nomine petituros, nec se Patrem de illis rogaturum, eo quod ipse Pater amet eos, quia et ipsi amaverunt Christum, et crediderunt, quod a Patre exierit et venerit in mundum, iterum relicurus mundum et iturus ad Patrem: cum ergo adhuc promittatur hora illa, in qua sine proverbii locuturus est, cur isti dicunt: « Ecce nunc palam loqueris, et proverbium » nullum dicis: » nisi quia illa quæ scit ipse non intelligentibus esse proverbii, illi usque adeo non intelligunt, ut nec saltem non se intelligere intelligant? Parvuli enim erant, et nondum spiritualiter dijudicabant, quæ de rebus

¹ Joan. xvi, 25. — ² Ibid. 25, etc.

non ad corpus, sed ad spiritum pertinentibus audiebant.

II. Denique de ipsa eorum ætate adhuc secundum interiorem hominem parva et infirma eos admonens : « Res » pondit eis Jesus, Modo creditis? Ecce venit hora, et » jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et » me solum relinquatis. Et non sum solus, quia Pater » mecum est¹. » Paulo ante dixerat : « Relinquo mun- » dum, et vado ad Patrem² : » nunc dicit, « Pater me- » cum est. » Quis vadit ad eum qui cum illo est? Sed hoc intelligenti est verbum, non intelligenti proverbium : sic tamen quod modo a parvulis non intelligitur, utcumque sugitur ; et eis etiam si non præbet, quia nondum eum capiunt, solidum cibum, saltem lacteum non denegat alimentum. Ex hoc alimento est, quod sciebant eum nosse omnia, nec opus ei esse ut eum quis interroget : quod quidem cur dixerint, quæri potest. Videtur enim potius fuisse dicendum, Non opus est tibi, ut quemquam interroges : non, « ut quis te interroget. » Dixerunt quippe, « Scimus quia nosti omnia : » et utique qui novit omnia, magis a nescientibus interrogari solet, ut interrogantes audiant quod volunt, ab eo qui novit omnia ; non ipse interrogare, tanquam volens aliquid scire, qui novit omnia. Quid sibi ergo vult, quod ei quem sciebant nosse omnia, cum dicere debuisse videantur, Non opus est tibi ut quemquam interroges, dicendum potius putaverunt : » Non opus est tibi ut quis te interroget? » Quid quod utrumque legimus factum, et interrogasse scilicet Dominum, et interrogatum fuisse? Sed hoc cito solvitur : quia hoc non ei, sed illis potius opus erat quos interrogabat, vel a quibus interrogabatur. Neque enim aliquos ille interrogabat, ut ab eis aliquid disceret, sed eos potius ut doceret. Et qui interrogabant eum, volentes ab eo aliquid

¹ Joan. xvi, 31, 32. — ² Ibid. 28.

discere, illis profecto id opus erat, ut scirent aliqua ab illo qui noverat omnia. Nimirum ergo propterea non opus erat ut eum quis interrogaret. Quoniam nos quando interrogamur ab eis qui volunt aliquid a nobis scire, ex ipsis interrogationibus eorum cognoscimus quid velint discere ; opus est ergo nobis ab eis interrogari, quos docere aliquid volumus, ut inquisitiones eorum quibus respondendum est noverimus : illi autem ne id quidem opus erat, qui omnia noverat ; nec opus habebat quod ab eo quisque scire vellet, per ejus interrogationem cognoscere, quia prius quam interrogaretur, interrogaturi noverat voluntatem. Sed ideo se patiebatur interrogari, ut vel eis qui tunc aderant, vel qui hæc sive dicta fuerant audituri, sive scripta lecturi, quales essent, a quibus interrogabatur, ostenderet : eoque modo nossemus, vel quibus non circumveniretur fraudibus, vel quibus apud eum proficeretur accessibus. Prævidere autem cogitationes hominum, et ideo non opus habere ut eum quis interrogaret, magnum Deo non erat, sed magnum parvulis erat qui ei dicebant, « In hoc credimus quia a Deo existi. » Multo autem majus erat, ad quod intelligendum eos volebat extendi et crescere, quod cum illi dixissent, verumque dixissent, « a Deo existi, » ait ille, « Pater mecum est ; » ne sic a Patre Filium cogitarent exisse, ut putarent etiam recessisse.

III. Deinde sermonem istum magnum prolixumque concludens, « Hæc, inquit, locutus sum vobis, ut in me » pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis : sed » confidite, ego vici mundum¹. Illud initium fuerat habitura ista pressura, de quo superius ut eos ostenderet parvulos, quibus adhuc non intelligentibus et aliud pro

¹ Joan. xvi, 33.